

במהלך השנה ביקרו עורכי דין מטעם המוקד אצל 151 עצורים. ביקורים אלה נערכו בארבעה מתקני כליאה בהם מחזיק השב"כ אגפי חקירה: מעצר קישון בחיפה, כלא שקמה באשקלון, תחנת המשטרה במגרש הרוסים בירושלים ומעצר שרון בפתח תקוה. 28 פעמים פנו עורכי דין מטעם המוקד בפנייה דחופה לפרקליטות להסיר צו למניעת מפגש של עצורים עם עורכי דינם. הפניות נגעו ל-45 עצורים. 19 פעמים עתרו עורכי דין מטעם המוקד לבג"צ כנגד צווים למניעת מפגש עם עצורים. עתירות אלו הקיפו 38 עותרים. במקרה אחד ערער עו"ד מטעם המוקד על צו איסור מפגש עם עו"ד שהוצא בבית המשפט המחוזי בירושלים לגבי שני עצורים תושבי העיר.

הערה: עצור שהיו בעניינו, בשלבים שונים, כמה פניות, יופיע בנתונים אלה בהתאם לפניות השונות.

בעקבות הפניות לפרקליטות ולבג"צ, קיצרה המדינה את צווי מניעת המפגש של כמה מן העותרים. בית המשפט עצמו לא התערב, אף לא פעם אחת, בשיקולי השב"כ.

תנאי כליאה קשים

במספר מקרים נתקלו עורכי הדין, אשר ביקרו עצירים, בתנאי כליאה קשים. בין היתר מדובר בהחזקה משך שבועות בתאים קטנים, צפופים ובלתי מאווררים ללא כל יציאה לחצר הכלא לטיול; במניעת מקלחות; במניעת בגדים להחלפה ובמניעת טיפול רפואי הולם. תנאים קשים במיוחד שררו באגפי החקירה של השב"כ, ועורכי הדין של המוקד פעלו הן לשיפור התנאים והן להעברת העצורים מאגפי החקירה לאגפים הכלליים של מתקני הכליאה, בתכיפות ככל האפשר לסיום חקירתם.

ביום 25.3.96, למשל, בכלא אשקלון, בתא מס' 1 של אגף החקירות, תא שגודלו כ-4X2.5 מ', הוחזקו 12 (!) עצירים. בסוף השבוע שקדם לאותו תאריך נדחסו לאותו תא 17 עצירים. העצירים בילו ימים כלילות על גבי 7 מזרנים הצמודים זה לזה ולקירות התא. ארבעה עצירים קטינים (בני 16-17) העידו בפני עו"ד רוזנטל על התנאים בתא. עו"ד תמר פלג-שריק פנתה בעניינם בקדם-בג"צ לפרקליטות, ואז הועברו הארבעה למקומות מעצר אחרים.

ביום 17.12.96 פנה עו"ד רוזנטל בעתירת אסירים לביהמ"ש המחוזי בבאר שבע, בעניינו של עצור שהוחזק באגף החקירות בכלא שקמה. העצור הוחזק בתא שגודלו כ-2X2 מטר, עם שלושה עצורים נוספים. בתא היו שני מזרונים וחצי, והעצירים ישנו כאשר רגלי שלושה מהם מונחות על גופו של הרביעי. התא לא היה מאוורר. לעצורים לא הותר טיול יומי. גם את ארוחותיהם קיבלו העצורים בתא עצמו. את בגדיו החליף העצור לאחרונה שבועיים קודם לכן, ואילו את לבניו לא החליף מאז מעצרו חודש קודם לכן. מקלחות מתאפשרות באגף אחת לשבועיים. בעקבות העתירה שופרו תנאי המעצר.

בסך הכול פעל המוקד במשך השנה בעניין תנאי מעצרים של 17 עצורים. הטיפול נעשה באמצעות פניות לפרקליטות המדינה, עתירות אסיר לבתי המשפט, ועתירה לבג"צ.

עינויים

העצורים במתקני החקירה בישראל עוברים עינויים. במשך השנה עתר המוקד לבג"צ בעניינם של 47 עצורים שעונו במתקני החקירה של השב"כ ולגבי עוד שמונה פנה המוקד לפרקליטות המדינה: במשך פרקי זמן ממושכים נמנעה מהעצורים שינה רצופה; הם נכבלו באזיקים בתנחות מכאיבות כששק על ראשם ומוסיקה רבת עוצמה מחרישה את אזניהם; נחשפו לקור מתמשך או לחום; אולצו לכרוע בתנוחת צפרדע ולקפץ בתנוחת צפרדע משך שעות ארוכות. העצורים עברו "טלטולים" - שיטת עינוי הגורמת לפגיעה מוחית, ושבצידה גם סכנת מוות (כפי שהיה במקרהו של עבד-אל-צאמד חריזאת). החוקרים הפעילו על הנחקרים שיטות מגוונות נוספות, כגון תלייה ממשקוף הדלת כך שהרגליים בקושי נוגעות ברצפה, מתיחת הידיים לאחור, הידוק האזיקים עד כדי התנפחות פרקי היד ועוד. עורכי הדין של המוקד, שהותר להם לפגוש את העצורים לעתים רק לאחר שבועות של עינויים, מצאו אותם לא פעם שבורים לחלוטין פיסית ונפשית. התוצאות ארוכות הטווח של העינויים עדיין לא ידועות.

ישראל מנסה להצדיק את השימוש בעינויים שיטתיים בטיעון של "פצצה מתקתקת", אולם עד היום לא הצביעה אף על מקרה אחד שעובדותיו מתאימות לטיעון זה. רבים מהמעונים שהמוקד טיפל בעניינם שוחררו או הושמו במעצר מינהלי בתום חקירתם, ולא הוגש נגדם כתב אישום. כמעט תמיד היתה הפוגה בעינויים בסופי שבוע ובחגים, כאשר החוקרים יצאו לחופשות סופשבוע. במספר מקרים מיהרה המדינה לפרסם בעיתונות מידע שמסרו הנחקרים ולבקש מבית המשפט לבטל את צווי הביניים שאסרו לענותם. גם מקרים אלו לא תמכו בטענת המדינה בעניין הפצצה המתקתקת.

יתר על כן, הן מבחינה משפטית והן מבחינה מוסרית הטיעון של "פצצה מתקתקת" מחוסר בסיס. שום מטרה אינה מצדיקה את כל האמצעים, ודאי שלא שימוש בעינויי גוף ונפש כלפי אדם. החוק הישראלי אוסר במפורש על הפעלת כוח בחקירה. האמנה הבינלאומית נגד עינויים ונגד יחס או עונשים אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים, אוסרת על שימוש בעינויים ללא שום יוצא מן הכלל של מצב חרום.

עד היום נמנע בית המשפט מלהתערב בנושא העינויים או להכריע בו לכאן או לכאן. עתירות המוקד בעניין עינויים הובילו בד"כ להוצאת צו ביניים, האוסר שימוש בכוח פיסית נגד העותרים, או להודעת המדינה, שהעתירה התייתרה בשל סיום החקירה. במספר מקרים דן בית המשפט בבקשות לביטול צווי ביניים שהוצאו, והחלטותיו בעניינים אלו (גם כשהושאר הצו על כנו וגם כשבוטל) נתנו אור ירוק למדינה להפעיל על העצור אמצעי